

(ט) מן בארז פמה אורונים ונהג"א מכללם, דעת המחבר לפסוק המהרמ"ם ששעמיק לחלקה כרבי יהודה. ודע, דמפל מקום לאו פסיקא היא, ולחב"א וסוקים אין עובר על זמן זה בלאו כי אם בעשה דמשביתו, עין בראב"ד ומלחמות וסמי"א, ולפי זה אין ברור אם אסור או בהנאה מדאורייתא, עין שם בדברי"ם. ועין בר"ן ובמהר"ם חלאו בדף כח ובחידושי ריטב"א ובפרי חדש ובאגלה רבה בסימן תל"א: (2) המגן אברהם בשם מהרי"ם משינה, וכן דעת הראב"ד ומהר"ם ב"ב כמו שכתב בספר חקיעב"ק. ומכל מקום לא בירא אחר, ודעת רש"י בבבא אבא דף כט ובפסחים דף ד' בדבור המשתחיל "בין לרבי מאיר דמשמש שעות למעלה ועובר בכל יראה, וכן משמע דעת רבנו גמאל דף י"א סוף עמוד ב דבור המשתחיל" קמא רבי יהודה, עין שם, וכן קמב המגן אברהם דלרבי יהודה יש לאו דכל יראה מועד למעלה: (2) (א) ריב"ש: (2) עלת שבת וחקיעב"ק וחסד משה: (ה) הגה"ר ושא"מ מלעיל סימן תלד סעיף א: (1) מלעיל סימן תל"ג סעיף א קטן כז: (1) פשוט: (ח) מור קציעה בסימן תתקכ, דדברי המדרש קאי רק על בני החבורה: (ט) כדי שלא לבוא אחר"כ לידר מבשול לאכל חמץ בזמן האסור¹⁰, ודבוצ"א לא פלי עלמא יצדו להתענות כל היום ולסמך על אכילת פירות ונמצא עשייה בצבורים¹¹, וגם אין זה בינוי למה, היכולת אחר"כ להשתעש בקבורתו בבמתחית כרבי, מה שאין מן קדם אכילה יהיו בהולין ודחופים. ואף מהגר"ל נתן עצמו אחרת, להוליך את המה לבית המקורות ולחזור וללכלל ולקבץ אחר"כ, כבר פסקה בזה המגן אברהם: ואף מהאורונים ומרצין דבריו, מכל מקום לא שפוטנו, שאין המגן אברהם לעשות כן, בינוני, והשעמיק לדינא דבריו וצאקתם: (**) אחרונים בפשיטתם: (1) ב"ח ופרי חדש וחקיעב"ק ומהר"ם יהודה בשם מהר"ם אבולפיא ומה"ר אדם: (1) לבשל מלחמות ומנהגיו:

הלכות פסח סימן תמו

ביאורים ומוספים

סימן תמו

דין חמץ בערב פסח לאחר שש

[משנ"ב ס"ק א]

אָבן צִדִּין אֵין עַל אֲכִילָתוֹ חַיִּיב כֶּרֶת עַד הַלְּיָלָה⁽¹⁾.

(1) ומטעם זה, כתב לקמן (סי' תמו ס"ק טו) שעד הלילה לא החמירו בו חכמים לאסור תערובתו במשהו, וכן לא החמירו בו לענין 'נותן טעם לפגם'.

[משנ"ב שם]

עובר כָּל כָּל רָגַע וְרָגַע שֶׁמֶשְׁקָה הַחֲמֵץ בְּבִיתוֹ עַל מַצּוֹת עֲשֶׂה דְּ"תִשְׁבִּיתוֹ שְׂאֹר מִבֵּיתֶכֶם"⁽²⁾, דְּקָאֵי עַל עֲרֵב-פֶּסַח מִשֵּׁשׁ עֲשׂוֹת וְלִמְעָלָה⁽³⁾.

(2) ובשעה השישית, נחלקו אחרונים אם רשאי להשתנות מלהשביית את החמץ עד סמוך לחצות, או שחז"ל חייבו להשבייתו מיד בתחילת השעה השישית. הפמ"ג (פתיחה להל' פסח ח"א פ"ד אות ו, ראש יוסף פסחים ד, ב ד"ה תשורפין) כתב, שנראה שאינו עובר בשעה השישית איסור בכל רגע ורגע שמשעה את החמץ, ואף שמדברי רש"י (פסחים שם) נראה שחייב לשורפו בתחילת שעה זו, כתב הפמ"ג שמדברי הפוסקים לא משמע כן [וראה בשו"ת נדע ביהודה (מהדו"ק או"ח סי' כא ד"ה והנה אף), שלדעתו לא גזרו חכמים בשעה זו אלא איסור הנאה, אבל כלל לא חייבו להשביית את החמץ]. והשו"ע הרב (סי' תמה ס"א) כתב, שחייב בהשבתו כבר מתחילת השעה השישית, וכל רגע ורגע שאינו מתעסק לבערו, עובר על מצות עשה מדברי סופרים.

וכן לענין ערב פסח החל בשבת, שכתב השו"ע לקמן (סי' תמד ס"ב) שטוב לבער בערב שבת את החמץ קודם חצות [אף שמקדימים לבער ב"ג ניסן], כתב המשנ"ב שם (ס"ק ט) שמבערים כבר בתחילת השעה השישית, כמו בשאר השנים.

(3) וכשהחמץ נמצא במקום שבו כבר הגיע חצות היום, אך במקומו של בעל החמץ עדיין הוא לפני חצות, נחלקו אחרונים אם נאסר בהנאה. בשו"ת עונג יו"ט (סי' לו) כתב, שנאסר בהנאה כפי מקום החמץ, אמנם בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' כה) כתב, שמעיקר הדין מותר בהנאה כפי מקום הבעלים, ומ"מ לכתחילה יש להחמיר בזה כפי מקום החמץ, וכן נקט בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ד סי' צד) שעל כל פנים מדרבנן יש להחמיר שאסור בהנאה. והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' נח אות יד) כתב, שאינו חייב בהשבתו, ולכן גם מותר אז לבעל החמץ להינות ממנו [אף שבמקום החמץ כבר נאסר החמץ בהנאה].

[משנ"ב ס"ק ג]

ובתשובת נודע ביהודה סימן כא מקל באכילת גִּקְשָׁה בְּשֶׁעָה חֲמִישִׁית⁽⁴⁾.

(4) ודעת החזו"א (או"ח סי' קיז ס"ק ב ד"ה נוקשה בעה"פ) שאין להקל בזה, משום שלא חילקו חכמים בדבר, וכל זמן שחמץ גמור אסור גם חמץ נוקשה אסור.

[משנ"ב ס"ק ה]

דְּמִלִּיל י"ד וְאֵילָף שֶׁמֶחֱבִיב בְּדִיקַת הַחֲמֵץ⁽⁵⁾, מְחִיב לְהִתְּהַר בְּזָהָה⁽⁶⁾.

(5) ולענין חיוב בדיקה במקום שהיה בו דאי חמץ והעופות מצויים שם, כתב לעיל (סי' תלג ס"ק כז) שלדעת המקור חיים אינו חייב לבדוק שם, אלא אם כן היה שם חמץ בליל י"ד אחר שהגיע זמן הבדיקה, שאז אין לסמוך על כך שיאכלוהו העופות, ואילו לדעת המג"א, כל שתוך שלושים יום קודם החג הכניס לשם את החמץ, יתכן שחייב לבדוק שם.

(6) ואף שכתב השו"ע לקמן (סי' תמה ס"ג) שקודם זמן האיסור מותר להשליך חמץ במקום שמצויים בו העורבים, כתב המשנ"ב שם (ס"ק יז, ולעיל סי' תלג ס"ק כח) בשם אחרונים, שאין היתר להשליכו אלא ברחוב שהוא מקום הפקר, אך לא בחצירו. ואם כבר השליך את החמץ בחצירו, כתב לעיל (סי' תלג שם) שמ"מ חייב לבדוק ולבער.

[משנ"ב ס"ק ו]

אָסוּר אֶז לְמַכְרוֹ לְעַפּוֹת, וְלֹא לִמֶּן לוֹ בְּמִתְּנָה⁽⁷⁾, וְלֹא לְהַאֲכִילוֹ לְבִהמָה חָיָה וְעוֹף⁽⁸⁾.

(7) ואף שאסור לישראל לתת את החמץ במתנה, כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהדו"ת או"ח סי' טג) לענין מי ששכח למכור חמצו ונאסר בהנאה, שאם משך נכרי את החמץ לרשותו בערב פסח אחר חצות, זכה בו כזוכה מן ההפקר, ושוב אין הישראל עובר באיסור 'בל יראה' ו'בל ימצא'.

(8) וכיון שנאסר החמץ בהנאה, כתב השו"ע לעיל (סי' תלד ס"ב) ששוב אין בידו לבטלו.

[משנ"ב שם]

מוֹטֵב לְאָכַל מִקֶּדֶם וְלִקְנֹס אַחֲרֵיָּךְ בְּעוֹר חֲמֵץ בְּזִמְנוֹ⁽⁹⁾.

(9) ואם כבר התחילו להוציא את המת, כתב המג"א (ס"ק ב) שלא יפסיקו, אף אם לא ישאר זמן לאכול חמץ לאחר הקבורה, אלא יאכלו לאחר מכן מצה עשירה או בשר דגים [אכן אם אחר שהגיע לבית הקברות עדיין לא מוכן הקבר או שאר צרכי הקבורה, ראה שו"ע הרב (ס"ה) שרשאים הם להפסיק לצורך מצוה וכדומה]. וכעין זה כתב המשנ"ב לעיל (סי' עב ס"ק ח) בשם הפמ"ג, שמה שכתב השו"ע שם (ס"ב) שאם התחילו להוציא את המת לפני שקראו קריאת שמע אין נושאי המיטה מפסיקים כדי לקרותה, ודינו אפילו אם על ידי כך יעבור זמנה. וכן כתב לקמן (סי' תרפז ס"ק ח) בשם הגר"א לענין מקרא מגילה.

[שעה"צ ס"ק ט]

כְּדִי שְׂלֵא לְבֹא אַחֲרֵיָּךְ לִידֵי מִקְשׁוֹל לְאָכַל חֲמֵץ בְּזִמְן הָאִסוּר⁽¹⁰⁾ וכו', וְלִסְמֹךְ עַל אֲכִילַת פְּרוֹת וּמִצֵּה עֲשִׂיָּה בְּצִוְרֵי⁽¹¹⁾.

(10) ולענין קבורת מת ביום טוב שני, שאין חשש מכשול זה, כתב במשנ"ב לקמן (סי' תקכו ס"ק נב) שאם המת הוא אדם חשוב שחייבים כולם ללוותו, ויציאותו לאחר התפילה [שאו הזמן שאפשר לקבץ את כל הציבור], וילוהו עד בית הקברות ויניחוהו שם וילכו לאכול, ורק לאחר מכן יקברוהו כראוי. וראה עוד במה שכתבנו שם.

(11) ומה שכתב הרמ"א לקמן (סי' תמד ס"א) לגבי ערב פסח, שבמדינות אלו אין נוהגים לאכול מצה עשירה, ביאר בשו"ת **המשך בעמוד הבא**

הַלְכוּת פֶּסַח סִימָן תמג

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ח]

ולכתחלה טוב להחמיר בדיעה ראשונה⁽¹⁴⁾.

[משנ"ב שם]

אסור לקבץ מבינה חלוטה⁽¹⁷⁾.

(17) וכן מלשון השו"ע (ח"מ סי' רצב סי"ז) שכתב שאחרי שעה חמישית ימכור בשוק את החמץ המופקד אצלו 'לשעתו', דייקו הפתחי תשובה (שם ס"ק ח) והמנחת חינוך (מצוה יא אות ט) שמשמע שמוכר רק לזמן, וכדעת המג"א ושאר האחרונים.

[משנ"ב ס"ק יב]

אבל לא קבל עליו לקבץ⁽¹⁸⁾.

(18) ואף שמבואר בגמרא (ב"מ צג, ב) שמוטל על שומר להציל את הצאן המופקד אצלו אף על ידי שכירת רתעים שישימו על הצאן או במקלות, ואם לא עשה כן חייב לשלם אף שההפסד לא נגרם מחמתו, כתב המחנה אפרים (הל' שומרים סי' לה) שכשהבעלים בעיר ויכול להציל בעצמו את ממונו, אין הדבר מוטל על השומר. ואף אם לאחר שהפקיד אצלו הלך הבעלים למדינת הים, ושוב אינו יכול להציל את ממונו, מ"מ הרי לא קיבל עליו השומר לטפל בפקידון במכירתו וכדו', ואינו חייב בזה אלא כמשיב אבידה. ועוד טעם הוסיף המחנה אפרים לפטור את השומר, שהרי חמץ שעבר עליו הפסח אין קלקולו ניכר, ואף אם היה השומר גורם קילקול זה בידידו היה פטור מלשלם, ולכן לא נתחייב בזה כלל.

[שעה"צ ס"ק יד]

דאגוס הוא, כדלעיל בסימן קח⁽¹⁹⁾.

(19) שלגבי מי שסבר שעדיין ישאר לו זמן להתפלל אחרי שישים את העסק שבו הוא מתעסק, ואחר כך שכח להתפלל, כתב השו"ע שם (ס"ח) שרשאי להתפלל תפילת תשלומין, משום שנחשב אנוס, והוסיף המג"א שם (ס"ק יא), שגם לענין דיני ממונות נחשב בזה כאנוס.

(14) ובטעם הדבר שנהגו להחמיר בזה, כתב הכף החיים (ס"ק כא) שהוא משום חומר איסור חמץ. ומובא בשם הגר"ז סאלוויצ'יק (הלכות חג בחג פסח, פ"ח הע' 4), שתמא על אלו שלענין קריאת שמע שהיא מדאורייתא מקילים לחשב את סוף זמנה מהניח החמה, ולענין איסור אכילת חמץ בערב פסח אחרי שליש היום שאינו אלא מדרבנן, מחמירים לחשב את זמנו מעלות השחר. וראה מה שכתב שם לענין סעודת הבוקר בערב פסח שחל להיות בשבת. [וראה מה שכתבנו בזה לעיל (סי' נח ס"ק ד)].

ולגבי קטנים, כתב בשו"ת אור לציון (ח"ג פ"ז תשובה כב) שיש להקל ולסמוך על הדעה שאיסור אכילת חמץ מתחיל רק אחרי שליש היום מהניח החמה.

[ביה"ל ד"ה אסחנה]

עין פנודע ביהודה תנין סימן סג⁽¹⁵⁾.

(15) ושם לא היקל בזה אלא אם כן קנה הנכרי את החמץ בקנין משיכה או בקנין חצר כשעמד הנכרי בצד החצר, אך לא בקנין אגב, משום שלזה צריך דעת המקנה, וכיון שכאן החמץ כבר אינו ברשותו של הישראלי, אינו יכול להקנותו לנכרי.

[משנ"ב ס"ק יא]

דקא אחרת קא יאסר בדיעה ראשונה⁽¹⁶⁾.

(16) ולענין חובת הנפקד לבער את החמץ כשתחילת זמן איסור חמץ במקומו שונה מזה שבמקומו של המפקיד, הן כשקיבל עליו אחריות על החמץ והן כשלא קיבל עליו אחריות, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' תמ ס"ק ב).

המשך מעמוד קודם

[ביה"ל ד"ה אסחנה]

ופשוט דאז אסור לקבץ לקבץ⁽¹³⁾.

(13) ומי ששכח למכור את חמצו לפני השעה השישית, כתב בשו"ת ראשית בכורים (סי' ה) שיש להורות לו להקנות את מקום החמץ בכסף לנכרי לפני חצות, והנכרי יקנה את החמץ מעצמו בקנין אגב כזוכה מן ההפקד, או על ידי קנין חצר כשהנכרי עומד בצד המקום שהישראל הקנה לו [ובשו"ת אבני נזר (אור"ח סי' תקכח) התיר לעשות כן גם אחרי חצות]. והפמ"ג (סי' תמח א"א ס"ק ב) כתב, שרשאי להשליך בשעה זו שקודם חצות את חמצו לפני בהמותיו של נכרי ידידו, והנכרי לא יניח לבהמות לאכול, אלא ישמור את החמץ עבור הישראל עד אחר הפסח [ובשו"ת פני יהושע (סי' יד) התיר לעשות כן גם אחרי חצות]. והגרש"ז אויערבך (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' טז אות ג) תמא על דבריהם, שבאופנים אלו הרי עובר מדרבנן על מצות תשבות, ואין מותר לעשות כן לכתחילה.

נדע ביהודה (מהדו"ק אור"ח סי' כא ד"ה ולכן) שאין זה אלא לאחר חצות, אבל לפני חצות מותר לאכול מצה עשירה. אמנם, השו"ע הרב (סי' תמד ס"ג) כתב, שכבר מהשעה החמישית נוהגים שלא לאכול מצה עשירה [וראה שעה"צ לקמן (סי' תעא ס"ק כה)].

[ביה"ל ד"ה ואפלו]

עין לעיל סימן רטו בהג"ה שפי דעות בזה⁽¹²⁾.

(12) אמנם במשנ"ב שם (ס"ק טד) כתב, שגם לדעה שצריך לברך על ריח טוב של פת חמה, אין זה אלא כשנטל אותה כדי להריח בה, וביאר בשעה"צ שם (ס"ק מז), שאם לא כן דאי שלא יברך, שהוא כמי שנכנס לחדר שמונחים בו בשמים, שאינו צריך לברך גם אם מתכוין להריח, כיון שאין הבשמים עשויים לריח. ותמה הגרש"ז אויערבך (הלכות שלמה פסח פ"ד ארחות הלכה הע' 67), שאם כן לכאורה במקרה שאינו נוטל את הפת בידו, לכל הדעות אין איסור להיות ממנה בפסח.

הלכות פסח סימן תמג

באר הגולה יז

ח שם י"ג בעשרה
דיחזק חקקא

ומהרי"ל. (ט) ויש אומרים עד שתי שעות קדם חצות (תה"ד סימן קכא): **ב** ח"ישראל שהיה בידו חמצו של ישראל אחר הפקדון, (י) יעבדנו עד שעה חמישית, ואם לא בא בעליו (ה) (יא) *ימכרנו *לאינו ייחודי, ואם לא מכרו, (יב) חזיב

באר היטב

השחר עד צאת המוכבים. וגיל דאם שכב ולא מכר חמצו יש לסמוך אדעת י"א, ואם הוא יותר משעה עד חצות מפר למכרו, מ"א: (ה) ימכרנו. גיל

באר הלכה

נקרא חמץ שעבר עליו הפסח, וכן פסק בספר בגין עולם ובתשובת שו"א ומשיב חלק ב סימן מ. ויש מאחרונים שמצדדין דאפילו אחר שני בדיעבד אם מכר לא נקרא אחר-כך חמץ שעבר עליו הפסח, מאחר דלכמה פוסקים לא עבר על כל נדחה עד הלילה, עין בגדע ביהודה תנאן סימן סג¹⁵ ובשג"ת אריה סימן עט, ועין בשערי תשובה סימן תמח סעיף קטן טו ובגשמת אדם בחלוקת מכירת חמץ שאלה א. ותיבא שהשליך אחר חצות את חמצו לרשות הרבים אם מפר אחר הפסח לתוך ולחיות בו, עין לקמן בסימן תמח בשערי תשובה ובגשמת אדם הנ"ל ובש"י חמ"ד: * ויש אומרים עד שתי שעות קדם חצות. עין משנה ברורה. והשעם כחוב בתרומת הדשן, דסמכין אשנזא קמא דנקרא דאין אדם טועה יותר משתי שעות, ואלו השעות מתקמא הם שעות במונחים. ולקאניה דלדעה זו יציר לפעמים גם חמץ, כגון במדינות שהמים שקדם פסח הם קצרים משלנו, לא יתה מפר באכילה שתי שעות קדם חצות, ולדעה ראשונה דחשבינן שעות זמניות, בודאי מפר אפילו בחוץ שתי שעות כל זמן שהוא צדין במקושר שליש היום, וכן משמע בקה"ר שלום וכו' ורמב"ם. ולענין דעתי אפטר לומר דבזה גם התרומת הדשן מודה להקל שלא להחמיר יותר מדעה ראשונה, דנהי דסמך אחרזא קמא דאין אדם טועה וכו', אבל הלא יש עוד אוקימא: משום דלדעה רביעית זמן סעודה לכל היא ואין אדם טועה בה, והני אוקימתי לא פליגי אהדדי, כמו שכתב בתרומת הדשן, ואם כן אין לאסור באכילה בחוץ שתי שעות משום דאין לטעות על ידיה לא לכל גם אחר חצות, דהלא עד שליש היום זמן סעודה לכל היא, דמסתמא במדינות שהיום קצר גם כן זמן סעודה עד שליש היום אף שנמשך בחוץ השתי שעות שקדם חצי היום, ואם כן אין אדם טועה בה. ודברא בלא הכי אין נפקא מינה, דבאופן כזה נחל לסמוך אדעה ראשונה להקל, ובפסח שהיא העקר להרבה פוסקים: * ימכרנו וכו'. ומכל מקום המפקיד גס"ר בכל מקום שהוא, יראה למכרו לצדדים ולא יסמוך על הנפקד, דשפא ישבח (אחרונים): * לזכרי. עין מגן אברהם שכתב דאם הוא דבר שלא ימצא ברוח קונים בשעה חמישית מפר למכרו קדם לכן. ואע"י לא העתקתו כן, דמשמע לכאורה דמחשש שפא ייחול מתיד למכרו מקדם, וכן פרשו איזה אחרונים, ובאמת זה בודאי אי אפשר לומר, כמו שכתב המקור חיים, וצ"ל כן העתקתו דבר המקור חיים דנקרא כשהוא של אדם ימצא קונים כלל אחר-כך, ובאר שם שזהו פנות מגן אברהם, וצ"ע שם שגם בזה נשאר בצריך עיון, דמחשך משפט סימן רצב סעיף יח מוכח דאפילו באופן זה

משנה ברורה

מהנך החמה עד עת השקיעה, ועד שליש מהה השעור יהיה מפר לאכל חמץ, והוא קלא בענינו, ודעת הגר"א כמותם. ולכתחלה טוב להתמיר בדעה ראשונה¹⁴: (ט) ויש אומרים עד שתי שעות וכו'. הני שעות במונחים, שכל אחת אחד מכ"ד במצת לכת, וצ"ל כן אפילו אם היום ארוך מפר לאכל יותר משליש היום, והני עד סוף שעה עשירית מחצות הלילה, וכן לענין מכירת חמץ מפר לדעה זו עד סוף שעה אחת עשרה. וכתבו הפוסקים שהעקר בדעה הראשונה, ואין לאכל כי אם עד שליש היום, וכן לענין מכירת חמץ שזמנו שעה אחת יותר, חשיבין שעות זמניות. ומכל מקום בדיעבד אם לא מכר צדין והתפסד מרבה, (יג) יש לסמוך אדעה אחרונה ויש לו שהות למכרו עד שעה קדם חצות: **ב** (י) יעבדנו עד שעה חמישית. רוצה לומר (יג) בתחלתו, ולא ימכרנו מקדם, שפא יבוא בעליו ויחזקנו: (יא) ימכרנו לעצמם. דהני לה כמש"ב אבדה, דהא אחר-כך יאסר בהנאה¹⁶. ואם הוא מסתפק שבשעה חמישית אפשר שלא ימצא קונים כלל, מפר למכרו מקדם [כן באר המקור חיים דברי המגן אברהם. ועין בבאר הלכה]. עוד כתבו המגן אברהם ושארי אחרונים, דבמקום שיכול למכרו לעצמו ייחזיר לו העצום אחר פסח וכמנהג מכירת חמץ שלנו] אסור למכרו מכירה חלוטה¹⁷: (יב) חזיב לבצרו וכו'. דעת מגן אברהם, דאם היה באפשר לו למכרו (יד) ונתעצל ולא מכר עד שהצדק לבצרו, חזיב לשלם אחר כך דמי הפקדון למפקיד אף שהוא שומר חנם, דפשיעה הוא, דבמה לה למכרו קדם זמן אסור. ובחז"ל יעקב מחלק בזה בין אם הוא שומר חנם או (טו) שומר שכר. (טז) ורב אחרונים מסכימים, דבין שומר חנם ובין שומר שכר פטור, דזה לא נכנס בכלל שמירה, שלא קבל עליו אלא לשמור את החפץ שהיה ברשות בעליו ושיחזירונו לו בשלמות, אבל לא קבל עליו למכרו¹⁸, שהרי אדברה, במכירה זו מוציא מרשות בעליו, ואינו צריך למכרו אלא משעם מצות השבת אבדה, ולא מצינו שמחזיב לשלם מי שאינו משיב אבדה. איהו, אם

החמץ הוא ממששן אצלו ועבר שעה חמישית ולא מכרו ואחר-כך (יח) על-כ"פ פנים, ובדעת המגן אברהם, דדעת כל ממששן הוא בודאי שכל זמן שלא יחזיר לו המלכה משכנו לא יוכל לתבוע ממנו חובו, אלא אם כן יתה המלכה אנוס באבדת המשכון, כגון שיגלו ממנו לקטים וכיוצא בזה משאר אגסים, אבל כן שהיה אפשר

שער הציזן

(יג) מגן אברהם, ואלה רבה סימן תלא, ותיבא שכן גס"ר דעת נחלת צבי, ודלא כט"ו, וכן דעת בעל מור וקציעה והגר"ז וחי"א אדם. ואף שהמגן אברהם נטק דבריו בשבת, אפשר דלא דוקא הוא, וכן האלה רבה והגר"ז נקטו בסתמא, דבדיעבד נזיל לסמוך על דעת הפוסקים, ומכל שכן לפי דעת מור וקציעה שנקט לעקר בדעה זו, וכן סומנו בפנים: (יג) כן מוכח מרש"י י"ג דבר המתחיל 'המפר' וכן מוכח בבב"א ובהלכות ר"י איתא: (יד) דאי לא מצא מקום לכפר פשיטא דפטור לכלי עלמא. וגדולה מזה כתב בקה"ר שלום לדעת מגן אברהם, דאם טען 'שכחתי למכרו' פטור, דאנוס הוא, דלכיל בסימן קח¹⁹, וכן פשטן 'סבירי הייתי שאוכל לסמוך על המפקיד שבודאי ימכרנו במקום שהוא על ידי קנין ולכן לא מכרתי בשעה חמישית', וכשהגיע זמן אסור צו לו בידיו לשרוף משעם שאין אנו סומכין על זה שהמפקיד מכר במקום שהוא, פטור, דאנוס הוא, דלאו כלי עלמא דינא גמירי: (טו) וגם על זה מפקשש שם, דהנה לה למכרו במקומו, ואף על גב דהנפקד לא היה יכול לסמוך על זה והיה מחיב לבצרו כמו שכתב המגן אברהם, מכל מקום הנה לה להודיע בכתב או על ידי שליח להנפקד שכתב לו לא מכרו, ואם לא מכרו והודיע להנפקד, איהו דאסיד אפשה ואבדה מדעת היא, והנפקד מחיב לבצרו כדי שלא יעבר המפקיד על כל נדחה וכל ימצא, אם לא שהיה המפקיד במדינת חם בענין שאי אפשר לו להודיעו, ואם כן אף אם היה מוכרו במקומו על הנפקד לבצרו, על-כן מחיב למכרו, ומיב בשומר שכר אם לא מכרו: (טז) אבך העוזר ומשה יהודה ויד"א אליהו והגר"ז ובית מאיר, עין שם שהאריכו בטוב טעם. והאלה רבה מסתפק בזה וכתב וזה לשונו: ואני אומר דצריך עיון בנזק הפקדון ולא מכרו אם חזיב וכן גבי אבדה, ובהנחות אשרי פק המפקיד משמע דחייב, עד כאן לשונו. והנה מה שהביא מנזק הפקדון, האחרונים הנ"ל כתבו בהדיא שפטור גם שם, ומה דרצה לסייע לדיון זה מהנחות אשרי אין ראיה, דהם לא קאמר דחייב משום שלא מכר אלא חזר וידוע דהפירות מוכרין, ומסתמא מירי שם באופן שהמפקיד לא היה לו לידע שיצטרך, ובה מסתבר טעמה, דהוא בכלל שמירתו שלא יאבד החפץ ויודיעו לכלל החפץ [ואפשר שגם האחרונים הנ"ל מודים באופן זה], מה שאין כן בענינו אדברה גם המפקיד יודע שהגיע זמן אסור; ומשום שלא מכרו גס"ר אין לחיוב, דזה לא נכנס בכלל שמירה, וכמו שכתבנו בפנים: (יז) הגר"ז מהא דחשך משפט סימן עב בש"י סעיף קטן כ. ואף שבמשה יהודה דעה דאף בזה לא הפסיד חובו וכו', דאנו על זה כן שומר, ומכירת החמץ לא נכנס בכלל סוג השמירה וכו', מכל מקום מסתברא יותר שהגר"ז מהא דש"י הנ"ל, וכן נוטה בספר בגד"י ש"ע. עין שם: (יח) ואם היה המשכון שנה יותר מכדי חובו אינו מחיב המלכה לשלם לו מביט, דלענין המותר אינו אלא בכלל שומר פקדון דשלמא, וכבר בארנו לעיל שנה אינו בכלל פשיעה מה שלא מכר, וכן כתב הגר"ז: